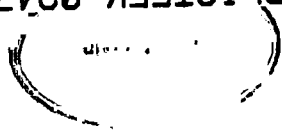


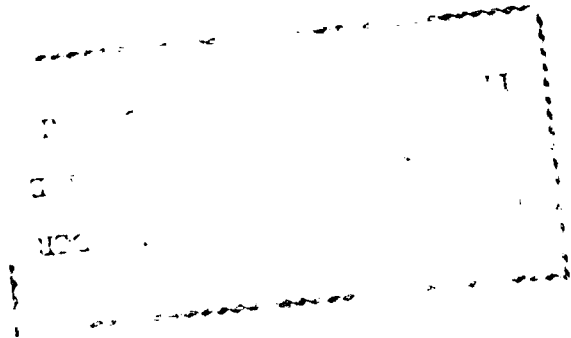
BID
1111
1111

11106902600122000018



UOUS-SRSOL-BIBLIOTEK 0247401





Universiteit van die Oranje-Vrijstaat
BLOEMFONTEIN
- 6-02-1980 -
KLAS No
247401
BIBLIOTEEK

ERRATA

- Bl 2 : Voetnoot 4 moet lees "Wet 56/1955"
Bl 8 : "statutere" moet lees "statutêre"
Voetnoot 16: "Statutere" moet lees "Statutêre"
Bl 9 : Paragraaf 4 "ligte" moet lees "ligter"
Bl 10: Par. 1 "resorteer" moet lees "ressorteer"
Par. 3 "hoef" moet lees "hoof"
Bl 21: Par. 1 "wou" moet lees "sou"
Bl 22: Par. 1 "beskuldigd" moet lees "beskuldigde"
Bl.23: Par. 4 "allen" moet lees "alleen"
Bl.24: Par. 1 "toerekeningvatbaarheid" moet lees
"verwytbbaarheid"
Bl.27: Laaste paragraaf "se" moet lees "sê"
Bl.30: Par. 4 "gerkeerd" moet lees "verkeerd"
Voetnoot 29: "slaat" moet lees "slaan"
Bl.36: Paragraaf 1 moet in geheel tussen ~~aanhalingstekens~~
geplaas word.
Bl.38: Paragraaf 1 "imhibiting" moet lees "inhibiting"
Bl.39: Paragraaf 3 "toerekeningsvatbaarheid" moet lees
"verwytbbaarheid"
Bl.42: Paragraaf 3 "gebrekkie" moet lees "gebrekkige"
Bl.44: Paragraaf 5 "gele" moet lees "gelê"
Bl.46: Paragraaf 2, "fiesiese" moet lees "fisiese"
Bl.53: Paragraaf 2 "gese" moet lees "gesê"

"VERSAGTENDE OMSTANDIGHEDE"

BY MOORD EN VERKRAGTING

IN DIE SUID-AFRIKAANSE STRAFREG

VERHANDELING

Voorgelê in 1976 ter vervulling van 'n deel
van die vereistes vir die graad Baccalaureus
Legum in die Fakulteit van Regsgeleerdheid
aan die Universiteit van die Oranje-Vrystaat

deur

C.M. Janeke, B. Iur. (U.O.V.S.)

Studieleier: Adv. C.J.T. Roodt.

INHOUDSOPGAW

INLEIDING

AFDELING A

HOOFSTUK 1	(a) Straf	bl.1
	(b) Straftoemeting	
HOOFSTUK II	Wat is versagtende omstandighede.	bl.9

AFDELING B

I.	Versagtende omstandighede by moord.	bl.15
	(i) Jeugdigheid.	bl.19
	(ii) Dronkenskap.	bl.28
	(iii) Psigopatie.	bl.32
II	Versagtende omstandighede by die misdaad verkragting	bl.47

SLOT	bl.59
------	-------

REGISTER VAN GEWYSDES

BIBLIOGRAFIE

INLEIDING

Hierdie onderwerp is gekies as studieveld aangesien die Appèlhof in die jongste tyd heelwat uitsprake op die gebied gegee het, wat 'n radikale invloed op die reg met betrekking tot versagtende omstandighede tot gevolg gehad het.

Hierdie ontwikkeling kan deels toegeskryf word aan die veel groter invloed wat die geestesvermoëns van die mens speel by die bepaling van sy skuld.

Die ander omstandighede word volledigheidshalwe genoem.

In afdeling A, die eerste hoofstuk, word straf en straftoemeting bespreek om sodoende aan te dui om welke rede daar versagting behoort te wees en om 'n verband tussen straf en versagting te probeer tref.

In hoofstuk twee word versagtende omstandighede in die algemeen bespreek.

In afdeling B word versagting t.o.v. moord bespreek en daar word dan volledig op jeugdigheid, drankgebruik en psigopatie ingegaan.

Onder hierdie drie gemelde hoofde word aandag gegee aan die uitsprake van die Appèlhof aangesien die jongste tendense in die reg in die uitsprake van die Appèlhof aangetref word.

In hoofstuk twee in hierdie afdeling word aandag geskenk aan
.../omstandighede

...geskenk aan/

omstandighede wat by verkragting as versagting beskou is deur die howe.

Hierdie studie moet egter nie as 'n numerus clausus van versagtende omstandighede beskou word nie, maar moet slegs beskou word as 'n poging om die jongste beskouings van die Appèlhof aangaande versagtende omstandighede saam te vat en in die lig van vroeëre beskouinge te bespreek.

A F D E L I N G AHOOFSTUK 1STRAF EN STRAFTOEMETING(a) STRAF:

Alvorens daar oorgegaan kan word tot 'n bespreking van versagtende omstandighede sal eers gelet word op "straf" aangesien die begrip "versagtende omstandighede" direk verband hou met "straf".

"Die gevolg wat die skuldige op hom haal deur sy wandaad, is straf, d.w.s. 'n leed wat hom van owerheidsweë ¹ toegevoeg word."

Die straf word deur 'n bevoegde hof opgelê. 'n ² Bevoegde hof is 'n hof soos omskryf in die Strafproseswet.

Die hof gaan op alle moontlike aspekte van 'n saak in om 'n persoon se skuld, hetsy opset of nalatigheid, bo redelike twyfel te bewys. Word die skuld inderdaad bewys dan bring die hof 'n uitspraak van "skuldig" uit, en gewoonlik volg die vonnis direk hierna, maar eers nadat die beskuldigde of sy regsverteenvoerder die geleentheid gehad het om sekere feite m.b.t. die beskuldigde se omstandighede voor die hof te lê, sg. versagtende omstandighede.

1. De Wet J.C. en H.L. Swanepoel, STRAFREG, Derde Uitgawe, Durban 1975, bl. 199.

2. Wet 56 van 1955, Art. 3 en 4, Landdroshowe Wet, Wet 32 van 1944, Art. 89, 93, 95. ...2/Dit

Dit gebeur somtyds dat die voorsittende beampte 'n saak uitstel vir vonnisoplegging op 'n latere datum.

Sodra die vonnis egter eenmaal opgelê is, is die hof se funksie afgehandel en tree die uitvoerende gesag as straftoemeter na vore.

Die uitvoerende gesag het volle bevoegdheid aangaande die verlening van kwytskelding aan die skuldige.³

Artikel 371 van die Strafproseswet⁴ sê dan ook:

"Geen bepaling van hierdie Wet of die Wetsbepalings op gevangenis doen afbreuk aan die Staatspresident se bevoegdheid om aan iemand genade te skenk nie."

In samehang hiermee is Artikel 372 wat die bevoegdhede van die Staatspresident omskryf.

Die hof moet die vonnis so uiteensit en formuleer dat die voltrekker geensins in twyfel gelaat word aangaande die vonnis nie.⁵ Die onderskeid tussen straftoemeter en strafvoltrekker word nie altyd gehandhaaf nie, soos Artikel 371 en 372 duidelik toon. Die hof lê die doodvonnis op, maar die uitvoerende

3. Artikel 7(3)(f) Grondwet 32 van 1961.

4. De Wet J.C. en H.L. Swanepoel, STRAFREG, Derde Uitgawe, Durban 1975, bl. 199

5. R. vs. KLEINBOOI AND ORS. 1924 G.W.L. 12

gesag, nl. die Staatspresident, wysig die vonnis en lê enige vonnis op wat nogtans geoorloof is, dus weer eens as straf-toemeter.

Verder kan gelet word op die doel van straf.

In R. vs. SWANEPOEL⁶ het die Appèlhof gesê dat die doel van straf is:

- (i) Om te verseker dat die persoon nie weer oortree nie;
- (ii) Om andere te laat lering put uit die voorbeeld en hulle sodoende van misdaad af te skrik;
- (iii) Om uitdrukking te gee aan die gemeenskap se gevoel van verontwaardiging;
- (iv) Om die misdadiger deur middel van dissipline en arbeidsaamheid te rehabiliteer;
- (v) Om hom af te sluit van die gemeenskap waar dit skyn of hy nie gerehabiliteer kan word nie.

In R. vs. MZWAKALA⁷ het die hof ook klem gelê op straf as afskrikmiddel.

⁸
Regter J.H. Steyn meen die enigste oogmerk van straf behoort voorkoming en beheer van misdaad te wees.

6. 1945 A.D. 444 op bl. 454

7. 1957(4) S.A. 273(A) op bl 278 E

8. Nimro, MISDAAD, STRAF EN HERVORMING, Vol. 4, Nr. 3, Okt. 1975.

⁹
HUNT se uiteensetting sien soos volg daaruit:

- (a) Vergelding, waaronder hy weer klassifiseer
- (i) Boetedoening: die skuldige moet deur sy lyding boet vir sy daad.
- (ii) Formele veroordeling en vergelding teenoor die gemeenskap.
 Die veroordeling hou in dieafkeer van die gemeenskap aan die daad van die skuldige en die skuldige het die gemeenskap leed aangedoen en wanneer hy nou ook leed aangedoen word tot die verhouding waarin die gemeenskap benadeel is, dan is sy skuld teenoor die gemeenskap betaal.
- (iii) Salwing van die gevoelens van die benadeelde en daaruit voortvloeiend word die gemeenskap se respek vir die reg behou en hulle word weerhou van eie-rioting, ens.
- (b) Voorkoming: die skuldige word uit die gemeenskap ge-
 ... om te verhoed dat hy verdere misdaad pleeg.
- (c) Persoonlike afskrikmiddel: deur die straf word ge-
 ... om die skuldige persoon te laat afsien en hom te weerhou van sy misdadige gedrag.

9. Burchell, EM and P.M.A. Hunt, CRIMINAL LAW & PROCEDURE,
 Vol. I, Kaapstad 1970, p. 67

- (d) Algemene afskrikmiddel: deur die skuldige te straf, word aan die gemeenskap 'n voorbeeld gestel om hulle van soortgelyke gedrag te weerhou.
- (e) Hervorming: die doel is hier om die misdadiger heraan te pas en te hervorm sodat hy wanneer hy die gevangenis verlaat weer die lewe as 'n persoon met self-respek kan ingaan en wat in staat sal wees om die eise van die samelewing te ontmoet.¹⁰
- (f) Billikheid en gelyke behandeling: die skuldige moet ooreenkomstig sy skuld gestraf word en hy moet gestraf word soos enige persoon met gelyke skuld.

10. In 'n referaat ter geleentheid van die Nasionale Kriminologiese Simposium oor Misdaadvoorkoming te Unisa, Augustus 1973, het Brig. J.P. Roux, Hoof van Sielkundige dienste gesê:

"Die gevangenis is in die laaste plek, ten spyte van die geriewe, personeel en programme vir behandeling en rehabilitasie, die mees ongeskikte plek en omgewing om rehabilitasie teweeg te bring."

In die Vaderland, 6 September 1972, het generaal P.G. van Aardt, Adj. Kommissaris van Gevangenisweese gesê:

"Ek stem saam dat die Dept. van Gevangeniswese die swakste plek denkbaar is om 'n gevangene te rehabiliteer. 'n Mens kan 'n gevangene baie makliker buite 'n tronk rehabiliteer."

(b) STRAFTOEMETING:

Hier moet eerstens daarop gelet word dat die hof 'n straf oplê, behalwe in gevalle waar die uitvoerende gesag op 'n indirekte wyse ook as vonnisoplegger optree.¹¹

'n Hof het 'n diskresie m.b.t. die oplê van vonnis tot en met die beperking wat deur 'n statuut hom opgelê word.¹²

'n Voorbeeld hiervan is Artikel 329.¹³ Dit omskryf die strawwe wat 'n hof kan oplê:

"329(1) Die volgende strawwe kan behoudens die bepalinge van hierdie Wet en van 'n ander Wetsbepaling en van die gemenerereg iemand wat aan 'n misdryf skuldig bevind word, opgelê word naamlik:

- (a) die doodvonnis;
- (b) gevangenisstraf met of sonder alleenopsluiting en skraal rantsoen;
- (c) periodieke gevangenisstraf;
- (d) gevangenisstraf vir korrektiewe opleiding;
- (e) gevangenisstraf ter voorkoming van misdaad;
- (f) gewoontemisdadiger;
- (g) boete;
- (h) Geskrap deur Art. 39 van Wet 86 van 1963 met ingang vanaf 1 April, 1964.

11. Artikel 371 Wet 56 van 1955.

12. Artikel 3 en 4, Wet 56 van 1955 en Landdroshofwet Wet 32 van 1944.

13. Wet 56 van 1955.

- (i) Geskrap deur Art. 30 van Wet 86 van 1963 met ingang vanaf 1 April 1964;
- (j) Lyfstraf;
- (k) beskuldigde onder borgakke met voorwaardes stel."

Subartikel (2) bepaal verder dat geen hof 'n hoër straf sal opleê as wat hy bevoeg is om op te lê nie en subartikel (1) doen nie afbreuk aan spesiaal verleende bevoegdhele nie.

Hierdeur is die probleem egter nog geensins opgelos nie. Daar is verskeie ander omstandighede en faktore wat 'n hof in aanmerking moet neem.

'n Voorbeeld van 'n statutêre inperking van die diskresie van die regterlike amptenare is die doodvonnis by moord:

"Die doodvonnis is 'n statutêre vonnis (Art. 330)¹⁴ en moet 'n persoon opgelê word wat aan moord skuldig bevind word, tensy die persoon onder agtien jaar is ten tyde van die moord,¹⁵ of daar versagende omstandighede was."

14. Wet 56 van 1955.

15. Sien vir toepassing van hierdie voorbehoud

R. vs. RAINERS, 1961(1) S.A. 460 A.D.

Daar is egter ook die volgende vorms van statutere vonnisse. ¹⁶

16. Statutere vonnisse:-

- (a) Artikel 2 van die Wet op Gevaarlike Wapens nommer 71 van 1968.
- (b) Artikel 334 (ter) Wet 56 van 1955.
- (c) Artikel 334 (quat) Wet 56 van 1955.
- (d) Artikel 2(d)(i-iv) van die Wet op die Misbruik van Afhanklikheidsvormende Stowwe en Rehabilitasiesentrums, Nommer 41 van 1971.

HOOFSTUK IIWAT IS VERSAGTENDE OMSTANDIGHED?

Geen omskrywing van die begrip "versagtende omstandighede" word deur die Wetgewer gegee nie, met die gevolg dat 'n mens hier slegs op die hofuitsprake aangewese is.

Wat betref versagtende omstandighede in die algemeen, is daar die uitspraak van die appèlhof by monde van Regter Rumpff in S. vs. ROUX¹:

"Dit is die taak van die Strafrechter om 'n gepaste vonnis op te lê. By die oorweging van wat 'n gepaste vonnis is, moet hy die persoonlike omstandighede van die beskuldigde, die aard van die misdaad en die belange van die maatskappy in aanmerking neem."

Die Regter sê dan verder dat sou die Regter na oorweging van bg. drie basiese elemente bevind dat 'n ligte straf toepaslik is, dan moet dit opgelê word.

Die Regter bewys dan "genade" aan die skuldige en mag hom nie laat lei deur enige anderrede wat irrelevant tot die feite is nie, want dan sal die vonnis nie 'n gepaste vonnis wees nie.

Die belangrikste oorweging is dus dat die vonnis 'n gepaste vonnis moet wees, met in agneming van bogenoemde drie elemente,

1. 1975(3) S.A. 190(A) op bl 197 G.

naamlik:

(a) Persoonlike omstandighede van die beskuldigde:-

Hieronder resorteer die beskuldigde se agtergrond, sy opvoeding, sy huislike lewe, sy finansiële toestand, watter tipe persoon hy is, ens.

In R. vs. SWANEPOEL² haal die Regter aan uit Grotius wat sê dat dieselfde boete wat 'n arm man sal ruïneer geen indruk op 'n ryk man sal maak nie.

M.a.w. onder hierdie hoof neem die hof enige omstandighede met betrekking tot die beskuldigde in ag.

(b) Aard van die misdaad:-

Hier gaan die hof weer kyk na watter tipe misdaad dit is, hoe ernstig die misdaad is en of die soort misdaad moontlik vinnig toeneem in die betrokke gebied, ons.

'n Hof laat hom lei deur die omstandighede van sy jurisduksie gebied, asook die praktiese probleme wat 'n betrokke misdaad teweeg bring.

Wanneer 'n misdaad soos winkeldiefstal vinnig toeneem sal 'n hof 'n persoon wat aan die misdaad skuldig bevind word, 'n buitengewone hoë straf opleë. Die ratio hiervan is tog baie duidelik, nl. afskrik-

king.

Is die misdaad egter 'n geringe misdaad kan die hof dit as versagting beskou.

Verder gaan kyk die hof of die misdaad 'n beplande was en of dit 'n impulsiewe daad was. 'n Beplande misdaad sal uit die aard van die saak swaarder gestraf word.

(c) Die openbare belang:-

Die hof moet ook na die omstandighede kyk om 'n gepaste vonnis op te lê wat die openbare belang in aanmerking neem.

As dit in belang van die maatskappy is dat 'n persoon uit die gemeenskap onttrek word dan behoort die hof dit te doen.

Is dit egter in die openbare belang dat 'n persoon genade betoon moet word, dan behoort die hof hom genade te betoon.

In S. vs. KUIHALO³ het Regter Holmes reeds gesê:

"Punishment must fit the criminal as well as the crime, be fair to society, and be blended with a measure of mercy according to the circumstances."

3. 1973(3) S.A. 697(A)

Daar kom ook nog die spesifieke vorms van versagting voor, bv.:

- (i) Dronkenskap;
- (ii) Jeugdige ouderdom;

By die bespreking van hierdie onderwerp as versagtende omstandigheid word daar in die Suid-Afrikaanse Reg drie moontlikhede onderskei, nl.:

(a) Persone onder 7 jaar:-

Sulkes word as volkome ontoerekeningsvatbaar beskou.⁴
Hierdie reël geld t.o.v. statutêre misdade sowel as gemeenregtelike misdade.

(b) Persone tussen 7 en 14 jaar:-

'n Kind tussen 7 en 14 jaar word vermoed doli incapax te wees. Die Staat moet bewys dat so 'n persoon wel⁵ toerekeningsvatbaar is.

Daar moet bewys word dat die persoon bewus was dat sy⁶ daad ongeoorloof is.

4. De Wet J.C. en H.L. Swanepoel, a.w. op bl 106.

Hunt, a.w. op 185.

5. S. vs. van DYK, 1969(1) S.A. 601 C.P.D. op bl. 602 F.

6. R. vs. K 1956(3) S.A. 353(A) op bl. 356 G.

Die vermoede werk ook al swakker, hoe nader aan die ouderdom van 14 jaar die dader is.

De Wet en Swanepoel argumenteer dat die toets nie korrek is nie en dat daar gekyk moet word of die persoon oor die vermoë beskik om sy handeling te rig ooreenkomstig sy insigte.

In R. vs. TSUTSO⁷ het die Regter gesê die vervolging moet bewys

"..that the accused's mind was sufficiently mature to understand, and that he did understand, the wrongful character of the conduct in question."

Daar dien verder op gelet te word dat Artikel 159⁸ bepaal dat waar iemand onder die ouderdom van agtien jaar voor die hof verskyn op enige aanklag, behalwe moord en verkragting, die voorsittende beampste die verhoor mag beëindig en die persoon voor 'n kindershof laat verhoor en daar met so 'n persoon ooreenkomstig die Kinderwet gehandel word.

(c) Die derde vorm van jeugdigheid is dié van persone bo die ouderdom van 14 jaar en word onder moord bespreek.

(iii) Psigopatie;

7. 1962(2) S.A.666 (S.R.) op bl. 668 H.

8. Wet 56 van 1955.

- (iv) Oorskreiding van noodweer;⁹
- (v) Pleit van skuldig en beroubetoning;¹⁰
- (vi) Feite van elke saak;¹¹
- (vii) Provokasie;¹²

Eersgenoemde drie voorbeelde sal bespreek word aangesien dit in die jongste tyd soveel aandag van die houe geniet.

-
9. S. vs. MOTLELENI, 1976(1) S.A.403
10. S. vs. MORRIS, 1972(2) S.A. 615(A)
11. S. vs. RUFANO, 1975(2) 387 (R.A)
12. S. vs MULA, 1975(3) S.A. 208(A)

AFDELING BI. VERSAGTENDE OMSTANDIGHEDE' BY MOORD:

Weens die gebrek aan enige omskrywing van "versagtende omstandighede" is die hofuitsprake weereens die enigste leiding in hierdie verband. 'n Versagtende omstandigheid by moord is egter slegs 'n omstandigheid wat betrekking het op die geestestoestand van die beskuldigde.

In S. vs. BABADA¹ sê Regter Rumpff:

"... uit die aard van die saak kan dit alleen 'n omstandigheid wees wat die beskuldigde se geestesvermoëns of gemoed beïnvloed het op so 'n wyse dat hy, wat sy wandaad betref met minder verwyt bejeën kan word."

Die Regter sê dan verder dat waar 'n persoon aan moord skuldig bevind is, rus die plig op die verhoorhof om vas te stel,:

"... eerstens of daar omstandighede is wat betrekking kon gehad het op die geestesvermoëns of gemoed van die beskuldigde; tweedens, om te oordeel of sodanige omstandighede die beskuldigde wel beïnvloed het, en, derdens, om te oordeel of die beïnvloeding van so 'n aard was dat die beskuldigde se daad, volgens die mening van die verhoorhof daardeur minder laakbaar beskou word

1. 1964(1) S.A. 26(A) op bl. 27 (F-G)

sodat die Regter nie verplig hoef te wees om die doodstraf op te lê nie."

In S. vs. LETSOLO² sê Regter Holmes:

Versagtende omstandighede is feite wat betrekking het op die misdaad en wat die morele blaamwaardigheid van die beskuldigde, in teenstelling met sy juridiese aanspreeklikheid, verminder. Die verhoorhof moet dan oorweeg:

- (a) of daar feite is wat tersake is by versagting, soos onvolwassenheid, dronkenskap of uitlokking (die lys is nie volledig nie);
- (b) of sulke feite kumulatief gesien, waarskynlik die beskuldigde se gedagtegang beïnvloed het by sy handeling;
- (c) of sodanige beïnvloeding voldoende was om die morele blaamwaardigheid van die beskuldigde te verminder.

In die saak van S. vs. KUMALO³ is dit weer Regter Holmes wat sê:

"Punishment must fit the criminal as well as the crime, be fair to society, and be blended with a measure of mercy according to the circumstances;"

2. 1970(3) S.A. 476(A) op bl. 476 F.

3. 1973(3) S.A. 697(A) op bl. 698 A.

Hieruit wil dit voorkom asof die hof nou 'n vierde element invoer wat in aanmerking geneem moet word ter versagting. Dit is egter nie heeltemal korrek nie; soos weereens Regter Holmes in S. vs. NARKER AND ANO⁴ sê:

"This does not mean that the Court arrives at a proper sentence and then reduces it somewhat for mercy's sake... Mercy, depending on the circumstances, tempers one's approach to the factors to be considered in arriving at a proper sentence. It has particular relevance in letting the punishment fit the criminal."

Die vraag na versagtende omstandighede kom slegs ter sprake by vonnis, m.a.w. waar die beskuldigde reeds skuldig bevind is aan moord.

⁵
Artikel 330 bepaal dat die doodvonnis opgelê MOET word tensy daar versagtende omstandighede aanwesig is.

Is daar geen versagtende omstandighede aanwesig nie, het die hof geen diskresie nie en is hy verplig om die doodvonnis op te lê. Wanneer die hof egter bevind dat daar wel versagtende omstandighede aanwesig is, het die hof 'n diskresie m.b.t. die opleë van die doodvonnis en dan lê die verdediging getuienis voor om aan te toon dat daar wel omstandighede aanwesig was wat

4. 1975(1) S.A. 583(A) op bl. 536 D.

5. Wet 56 van 1955.

die beskuldigde se geestesvermoëns beïnvloed het op so 'n wyse dat hy, wat sy wandaad betref, met minder verwyte bejeën kan word.⁶

Hieronder word dan getuienis aangaande omstandighede soos provokasie, drankgebruik, psigopatie, jeugdigheid, ens. deur die verdediging aan die hof voorgelê.

Die hof beoordeel dan of sodanige omstandighede die beskuldigde wel beïnvloed het.

Bevind die hof die omstandighede het die beskuldigde wel beïnvloed, is die derde vraag nl. of die beïnvloeding sodanig was dat dit die daad volgens die mening van die verhoorhof minder laakbaar maak.

Indien die drie vrae bevestigend beantwoord kan word, kan die Regter 'n ander vonnis oplê as die doodvonnis, maar het egter 'n diskresie.

Die vraag na versagende omstandighede is 'n aangeleentheid wat subjektief benader moet word omdat dit gaan oor die betrokke dader voor die hof se gemoedstoestand en die wyse waarop hy (die dader) beïnvloed is deur die omstandighede wat hy as versagting aanvoer.

Die bewyslas t.o.v. versagende omstandighede by moord rus op

6. Soos in S. vs. BABADA - hierbo aangehaal.

die beskuldigde op 'n oorwig van waarskynlikhede.⁷

(i) By die vraag na versagting in die geval van moord kan 'n mens jou eerstens die vraag afvra in welke mate jeugdigheid 'n invloed op 'n persoon se geestesvermoëns sal uitoefen sodat die laakbaarheid van sy daad met minder verwyt bejeën kan word.

Eerstens dien gelet te word op Artikel 330(1) wat lees:⁸

"Die doodvonnis kan slegs deur 'n hoërhof opgelê word en moet deur so 'n hof iemand opgelê word wat voor of deur die hof aan moord skuldig bevind word, ... met dien verstande dat wanneer ... iemand onder die ouderdom van agtien jaar aan moord skuldig bevind word, (en) waar die hof van oordeel is dat daar versagtende omstandighede is, die hof 'n ander vonnis as die doodvonnis kan opleë."

Hieruit blyk duidelik dat daar twee gevalle geskep word, nl.:

- (i) die waar die dader bo agtien jaar is en die hof verplig is om die doodvonnis op te lê tensy daar versagtende omstandighede is, en
- (ii) die geval waar die dader onder agtien jaar is en die hof 'n diskresie het m.b.t. die oplegging van die doodvonnis.

7. R. vs. LEMBETE, 1947(2) S.A. 603(A) op bl. 610;
R. vs. ROBERTS, 1957(7) S.A. 265(A) op bl. 273;
S. vs. NDLOVU, 1970(1) S.A. 430(A).

8. Wet 56 van 1955.

In S. vs. MOHLOBANE⁹ sê Regter Rumpff:

"Jeugdigheid is inderdaad 'n faktor wat 'n hof in aanmerking moet neem wanneer vonnis gevel moet word. Of jeugdigheid 'n versagtende omstandigheid is, sal in elke geval van die feite en ook die aard van die misdaad afhang, maar in die algemeen gesproke sal 'n hof 'n onrype jeugdige nie met dieselfde maat meet nie as 'n volwassene!"

Hierdie siening is egter slegs geldig t.o.v. persone onder agtien jaar. Waar 'n persoon bo die ouderdom van agtien jaar is, word die toets soos in S. vs. BABADA¹⁰ nl. enige omstandigheid wat die geestestoestand van die dader beïnvloed en daardeur sy daad minder verwytbaar maak, toegepas.

Hieruit is daar dus drie vrae wat die hof moet vra, nl.:

- (a) Was daar enige omstandigheid wat die dader se geestestoestand kan beïnvloed?
- (b) Het dit die dader se geestestoestand beïnvloed?
- (c) Kan hierdie omstandighede as versagtende omstandighede beskou word?

9. 1969(1) S.A. 560(A) op bl. 565(C).

10. Hierbo aangehaal.

In S. vs. PETRUS¹¹ is dit weer Regter Rumpff wat verklaar:-

"Om vas te stel of daar versagtende omstandighede is of nie, spreek dit m.i. vanself dat die feite van die misdaad sowel as die moontlike omstandighede wat as versagting wou kon dien oorweeg moet word. Die erns of afskuwelikeheid van die misdaad as sodanig, kan nie die moontlikheid van versagtende omstandighede uitsluit nie."

Verder:-

"Wanneer in die besliste sake verwys word na sogenaamde 'mindere verwytbareheid' van 'n beskuldigde, word dit gedoen om aan te dui dat 'n versagtende omstandigheid betrekking moet he op die gemoed van die beskuldigde, want dit is die verwytbare element wat die straf aantrek."

In S. vs. MAKETE¹² onderskei Regter Viljoen tussen twee soorte versagtende omstandighede. Die tweede groep is die waar 'n persoon van onrype goes en van mindere verantwoordelikeheidsbeseef as 'n normale persoon 'n handeling verrig. Die Regter se dat die tweede vorm van versagtende omstandigheid wel aan verminderde toerekeningsvatbaarheid gekoppel kan word.

Hier gaan die Regter dan heen en se tereg dat die bewyslas op

11. 1969(4) S.A. 85(A) op bl. 95 (G)

12. 1971(4) S.A. 214 T.P.D. op bl. 215 (A-C).

die beskuldigd rus, maar omdat hy (die beskuldigde) nie die voordeel van psigiatriese getuienis gehad het nie word hierdie feit as versagting gesien en word sy vonnis gewysig.

Hierdie bevinding blyk in stryd te wees met die hof se eie woorde, nl. dat die bewyslas op die beskuldigde rus. Verder blyk dit uit bogenoemde dat jeugdigheid, bo agtien jaar, altyd nog aan die toets van die BABADA-saak onderwerp was.

Die hof het dus ingegaan op enige feite wat die verwytbaarheid van die dader kan verminder. Jeugdigheid in hierdie sin kan dus nooit per se werk nie.

Ander omstandighede is vereis wat die verwytbaarheid verminder het, sodat daar genade betoon kon word aan die dader en die doodvonnis derhalwe nie 'n verpligte vonnis was nie, sodat die hof dus 'n diskresie gehad het.

Hierop het ons die welbekende saak van S. vs. LEHNBERG EN
¹³
'n ANDER waar ons weer eens 'n uitspraak van H.R. Rumpff teenkom.

Die toets deur die verhoorhof gestel vir versagting is nl. of sy so onvolwasse was dat:

"she could not exercise the normal judgement or control her conduct when her affairs went awry."

13. 1975(4) S.A. 553(A) op bl. 560 (C-D). Die feit word nie herhaal nie, aangesien dit algemeen bekend is.

...23/H.a.w. sy

M.a.w., sy moes nie die oordeel van 'n volwassene gehad het nie, of sy moes nie oor die vermoë beskik het om haar probleme beheersd die hoof te bied nie, soos 'n volwassene sou gedoen het nie.

Regter Rumpff sê dié toets is te streng en brei uit oor jeugdigheid as sodanig.¹⁴ 'n Jeugdige is nl. in die algemeen onvolwasse, het nie die rypheid van 'n volwassene, is onbesonne, onervare, en om 'n jeugdige met die dood te straf is om hom met die maat van 'n volwassene te meet.

Hierna volg die Regter se verreikende woorde:

"Weens hierdie oorweging is ek van mening dat die doodstraf alleen dan op 'n tienerjarige, wat 'n moord gepleeg het, opgelê behoort te word, indien dit werklik blyk dat hy uit inherente boosheid gedood het."

Verder sê die Regter:

"Dit beteken allen dat 'n tienerjarige prima facie as onvolwasse beskou word en op daardie grond versagende omstandighede bevind kan word tensy dit blyk dat die boosheid van sy daad sy onvolwassenheid uitskakel."¹⁵

14. Op bl. 561 (A-C)

15. Eie onderstropping.

Hiervolgens is dit duidelik dat jeugdigheid, alhoewel bo agtien jaar, per se versagting is, ten spyte daarvan dat daar nog altyd omstandighede vereis was wat tesame daarmee die toerekeningsvatbaarheid van die dader moes verminder.

Waar sal 'n beter voorbeeld aangetref word as dié van LEHNBERG wat uit inherente boosheid gedood het? Sy het die moord lank vooruit beplan en twee pogings aangewend om die oorblywende te vermoor voor die betrokke dag waarop die moord wel gepleeg is.

Dit blyk dus, met respek, dat die geleerde Regter sy eie voorbehoud oor die hoof sien en tog 'n versagtende omstandigheid in die blote jeugdigheid sien.

Hier word geensins gevra na omstandighede wat haar geestesvermoëns so beïnvloed dat haar verwytbaarheid verminder nie.

Hoe verreikend hierdie beslissing was, kan gesien word in die sake van S. vs. MATABANE¹⁶ en S. vs. HLONGWANE¹⁷. Welliswaar was albei beskuldigdes onder die ouderdom van agtien jaar, maar H.R. Rumpff het weer eens op die vraag na versagtende omstandighede bevind dat hulle jeugdigheid genoegsaam is.

Die tweede genoemde geval wat uit artikel 330(1) voortvloei, nl. dié waar die persoon onder agtien jaar oud is, word ver-

16. 1975(4) S.A. 564(A)

17. 1975(4) S.A. 567(A)

volgens bespreek.

Uit die artikel blyk dit dat die feit dat 'n dader onder die ouderdom van agtien jaar is, per se as versagting geld. Volgens Artikel 330(1) het die hof ook 'n inherente diskresie m.b.t. die ople van die doodvonnis.

Uit die voorbehoud blyk dit asof jeugdigheid per se versagting is.

In S. vs. MOHLOBANE ¹⁸ sê H.R. Rumpff dan ook:

"Nie alleen het ons Wetgewer bepaal dat 'n jeugdige van onder agtien jaar hom op sy jeug kan beroep nie, as sodanig as versagtende omstandigheid (Artikel 330(1) van die Strafproseswet 56 van 1955), maar ook ons gemenerereg toon duidelik aan, by monde van ons ou skrywers dat selfs in hulle tyd jeugdigheid nie soos volwassenheid behandel is nie, tensy die afsku aan die misdaad die jeugdigheid neutraliseer."

Verder sê die Regter dat hoe jonger die persoon is hoe meer sal getuienis oor sy opvoeding, agtergrond, intelligensie en algemene geestesvermoëns relevant wees. Die hof sal dan ook sulke getuienis versoek omdat ouderdom nie altyd 'n maatstaf van volwassenheid is nie.

In die jongste beslissings op die punt was dit weereens Regter Rumpff wat die woord gevoer het.

18. 1969(1) S.A. 560(A) op bl 565 (D-G)

In die saak van S. vs. MATABANE¹⁹ het 'n sewentienjarige bantoe-
man 'n blanke dogtertjie van vier jaar met sy gordel verwurg en
haar onderklere uitgetrek. Hy het haar egter nie verder aan-
gerand nie.

Die verhoorhof bevind toe dat sy daad so grusaam is dat dit
sy jeugdigheid neutraliseer en lê die doodstraf op. M.a.w.
die toets van H.R. Rumpff in S. vs. LEHNBERG.²⁰

Die hof a gou se bevinding voldoen verder aan die toets in
die LEHNBERG-saak, nl. dat die persoon nie uit inherente boos-
heid moes gedood het nie.

H.R. Rumpff bevind weer eens dat MATABANE se jeug as ver-
sagting geld en hy word tot 20 jaar gevangenisstraf veroor-
deel.

Die jeugdigheid het weer eens in S. vs. HLONGWANA²¹ die deur-
slag gegee en Regter Rumpff verklaar dat die vraag of jeugdig-
heid as versagting kan dien, nie prima facie daarvan afhang of
die persoon geweet het wat hy doen nie. Volgens die Regter
moes die verhoorhof meer aandag aan die beskuldigde se jeug-
digheid gegee het en die doodvonniss word verander na twintig
jaar gevangenisstraf.

19. 1975(4) S.A. 564(A)

20. 1975(4) S.A. 553(A) op bl. 561(G)

21. 1975(4) S.A. 567(A) op bl. 571 (G)

Hierdie houding deur die Appèlhof ingeneem skyn, met respek, nie korrek te wees nie.

22

Om jeugdigheid in hierdie sin as 'n versagende omstandigheid aan te merk, is dit nodig dat die hof ingaan op al die feite m.b.t. die dader om vas te stel of hy wel onvolwasse is en of daar enige feite is wat sy onvolwassenheid laat blyk. Indien die dader dan wel onvolwasse is dan verminder dit die laakbaarheid van sy daad en moet hy ligter gestraf word omdat hy nie sy impulse kan beheer nie.

Is die persoon egter so ver van sy jeugdigheid so volwasse dat hy toerekeningsvatbaar is, dan moet hy soos 'n volwassene gestraf word.

Om hierdie redes word gevoel dat die beskouing van H.R. Rumpff moontlik die deur wyd ooplaat vir 'n moordenaar om ligter gestraf te word op versagende omstandighede wat nie as versagting behoort te geld nie.

23

In S. vs. VAN ROOI EN ANDER bevestig Regter Corbett die beskouing van H.R. Rumpff soos in LEHNBERG se saak weergegee.

Regter Corbett se verder dat belangrike bykomende faktore is:

22. 'n Persoon onder agtien jaar.

23. 1976(2) S.A. 580(A) op bl. 584 (F-H). Sien ook in die algemeen S. vs. MALLEL, 1976(2) S.A. 587(A).

"(i) die feit dat hulle (d.i. agt jeugdige daders wat 'n moord gepleeg het) in 'n bende of groep opgetree het;

(ii) dat daar van hulle was wat heelwaarskynlik deur die leiding van sekere lede van die groep opgesweep is tot daad wat hulle nooit onder ander omstandighede sou gepleeg of gewaag het nie; en

(iii) dat hulle optrede in hierdie geval skielik en sonder voorbedagte rade skyn te geskied het."

Hieruit blyk dit dat die Regter weereens meer as net jeugdigheid per se vereis voordat hy versagtende omstandighede vereis. Hierdie beskouing is, met respek, meer korrek.

(ii) Ten tweede kan dan die vraag gevra word welke invloed dronkenskap op 'n persoon se goestesvermoëns kan hê.

In ons reg is daar verder twee gevalle van dronkenskap nl. vrywillige dronkenskap en nie-vrywillige dronkenskap.

Eersgenoemde geval waar 'n persoon hom gaan dronk drink om sodoende moed te kry vir die daad wat hy beoog te pleeg, sal ²⁴ verswarand wees.

24. Artikel 350 van Wet 56 van 1955

S. vs. NDLOVU, 1965(1) S.A. 693(A) (2) op bl. 695(A)

S. vs. JOHNSON, 1969(1) S.A. 201(A) op bl. 211 (F-G)

Die tweede geval waar die persoon reeds gedrink is en dan 'n misdaad pleeg, behoort sy dronkenskap as versagting beskou te word. Maar ook slegs dan wanneer die dronkenskap binne die raamwerk van die toets in S. vs. BABADA²⁵ gestel, naamlik dat dit sodanige invloed op die dader se geestesvermoëns uitgeoefen het dat die laakbaarheid van sy daad met minder verwyt bejeën kan word.

In die saak van S. vs. NDLOVU²⁶ word gesê dat dronkenskap een van die mens se eeu-oue swakhede is, wat na gelang van die feite die laakbaarheid van 'n daad kan verminder en medelye kan wek as daar begrip is van die mens se soeke na vertroosting in drank.

Verder kan dit die laakbaarheid vergroot as 'n man hom bv. opsetlik met drank versterk om 'n bose plan te voltrek.

Wanneer 'n onderliggende beginsel gesoek word ten opsigte van dronkenskap en versagting in moordsake is dit nie nodig om meer te sê dat die hof na goeddunke kan handel en na gelang van die feite, weeg die hof dan die dader se swakheid af teen die boosheid van sy daad.

In S. vs. NDLOVU²⁷ sê die hof dat die toets nie is of die persoon geweet het wat hy doen nie, maar of die drank

25. 1964(1) S.A. 26(A) op bl. 27.

26. 1965(4) S.A. 692(A) (2) op bl. 695(C).

27. 1965(4) S.A. 688(A)(1) op bl. 691(A).

"die beskuldigde se geestesvermoëns of gemoed beïnvloed het op so 'n wyse dat hy, wat sy wandaad betref, met minder verwyte bejeën kan word."

Aangesien die verhoorhof egter 'n mistasting met betrekking tot genoemde toets begaan het word die saak na die verhoorhof terug verwys.

In S. vs. NDLOVU(2)²⁸ sê die Regter dat na oorweging van die feite:²⁹

"I am of the opinion that the appellants' intoxication, coupled with his youthfulness, does reduce his moral blameworthiness. In other words, these were extenuating circumstances."

In die beslissing van S. vs. MULA³⁰ het die verhoorhof weer eens die toets vir versagende omstandighede gerkeerd gestel nl. of die dader geweet het wat hy doen.

Hierop bevestig die Appèlhof weer eens die toets in

28. Hierbo aangehaal.

29. 'n Jeugdige bantoeman van 20 jaar en onder die invloed van drank het 'n ander bantoe beroof deur hom eers met die vuur te slaat en nadat hy sy buit ontvang het, die beroofde sonder motief met 'n mes te steek.

30. 1975(3) S.A. 208(A).

S. vs. BABADA³¹ en sê die verhoorhof moet ingaan op alle om-
standighede soos omskryf in R. vs. FUNDAKUBI AND OTHERS³² nl.:

"No factor not too remote or too faintly or indirectly related to the commission of the crime, which bears upon the accused's moral blameworthiness in committing it, can be ruled out of consideration."

Uit voorgaande is dit dus duidelik dat die hof op alle feite ag moet slaan wat deur die verdediging voorgelê word m.b.t. drankgebruik van 'n dader. Dit is dan die hof se plig om op al die feite ter versagting voor hom, vas te stel of die drankgebruik wel die dader se gemoed beïnvloed het, en of sodanige beïnvloeding die effek het dat die daad met minder verwyt bejeën kan word sodat die hof dan kan bevind dat versagtende omstandighede aanwesig is en die hof sodoende nie verplig is om die doodstraf op te lê nie.

Is daar geen sodanige invloed deur die drank op die dader uitgeoefen nie, is die hof verplig om, in die afwesigheid van ander versagtende omstandighede, die doodvonnis op te lê.

³³
In S. vs. SAIMAN het die hof bevind dat die beskuldigde drank gebruik het. Die beskuldigde het egter geen getuienis voor die hof gelê om die hof sodoende te oortuig dat die inname van die drank enige effek op sy geestestoestand gehad

31. Hierbo aangehaal.

32. 1948(3) S.A. 810(A) op bl. 818.

33. 1967(4) S.A. 440(A).

het nie.

Sy appèl het by gevolg misluk.

Vind die hof dat daar versagtende omstandighede was dan het die hof 'n diskresie m.b.t. die ople van die doodvonnis.

(iii) Derdens kan gevra word welke invloed psigopatie op 'n persoon se geestesvermoëns het, wat tot gevolg het dat die vermoëns so beïnvloed word dat die laakbaarheid van die daad met minder verwyte bejeën kan word.

Psigopatie in hierdie sin word weer eens bespreek nadat die persoon reeds skuldig bevind is, m.a.w. die dader is nie kranksinnig nie, want dan sou hy 'n Staatspresidentspatiënt ⁴ gewees het.

Die dader is dus 'n persoon wat kan onderskei tussen reg en verkeerd, m.a.w. hy is toerekeningsvatbaar.

Die kwessie van psigopatie moet egter aan die hand van die algemene regsreëls betreffende geesteskrankheid bespreek word aangesien psigopatie 'n vorm van geesteskrankheid is.

Vir psigopatie om as versagting te dien, moet die psigopatie so 'n invloed op die dader se geestesvermoëns uitoefen om daardeur die verwytbaarheid van die daad te verminder. ³⁵

34. Artikel 29 van die "Wet op Geestesgebreken", 38 van 1916.

35. S. vs. BABADA 1964(1) S.A. 26(A) op bl. 27.

Elke persoon word vermoed normaal te wees totdat die teendeel bewys word.³⁶ Die bewyslas rus op die beskuldigde, wat beweer dat hy geesteskrank was ten tyde van die pleeg van die misdaad en hy moet hom daarvan kwytsê op 'n oorwig van waarskynlikhede.³⁷

Daar is in ons Reg verskeie definisies van 'n psigopaat.

In R. vs. KENNEDY³⁸ sê die hof 'n psigopaat is:

"a type of person in whom there exists an emotional immaturity and instability which manifests itself from an early age (in) an inability to conform to the accepted moral and social standards demanded by the society in which he lives."

In S. vs. NELL³⁹ sê die Regter:

"While a psychopath can assess the difference between right and wrong and appreciate that injury may result from violence, he uses no forethought and is usually heedless of consequences. Generally impulsive, he often reacts to anything which angers him by losing control and becoming dangerous."

36. HIEMSTRA, a.s. op bl 205

37. R. vs. KENNEDY, 1951(4) S.A. 431(A)

38. 1951(4) S.A. 431 op bl. 434

39. 1968(2) S.A. 576(A) op bl. 579

Artikel 1 van die Wet op Geestesgesondheid⁴⁰ omskryf 'n psigopaat as 'n persoon met:

"'n aanhoudende geestesverstoring of -gebrek (ongeag of subnormale intelligensie aanwesig is of nie) wat by die pasiënt bestaan het vanaf 'n ouderdom voor dié van agtien jaar en wat abnormale aggressiewe of ernstig onverantwoordelike gedrag aan die kant van die pasiënt tot gevolg het."

en Geestesongesteldheid as:

"'n geestesverstoring of -gebrek, en ook 'n geestes-siekte, 'n gestremde of onvoltooide geestesontwikkeling en 'n psigopatiese steuring."

Dr. J.P. Roux, 'n kliniese sielkundige omskryf die begrip⁴¹ as volg:

"Psychopathy is a deviation or defect in the personality composition of a person which results in repeated anti-social conduct and misconduct from an early age (prior

40. Wet nr. 18 van 1973.

41. "Die Psigopatiiese Oortreder" Julie 1973 - Crime, Punishment and correction 33.

Dr. Roux was Direkteur van Sielkundige Dienste in Suid-Afrikaanse Departement van Gevangeniswese vanaf 1970-1974. In die algemeen sien Dr. Roux se boek "Die Psigopaat"

to or during puberty) and upon which punishment and the conventional methods of treatment have no improving or reforming effect, with the consequence that such individual often comes into conflict with the norms of the society within which he lives."

Volgens dr. Roux is daar veertien eienskappe wat by psigopate aangetref word, nl.:

1. Geen emosionele betrokkenheid;
2. Onmagtigheid om persoonlike verhoudinge aan te gaan;
3. Gebrek aan berou of 'n gevoel van skuld;
4. Gebrek aan vrees;
5. Onverantwoordelikheid;
6. Impulsiwiteit;
7. Patalogies egosentries;
8. Maklik gefrustreerd;
9. Patalogies onbetroubaar en ongeloofwaardig;
10. Onmagtig om te put uit vorige ondervinding van straf;
11. Goeie vermoë om te manipuleer;
12. Onmagtig om volgens 'n voorafgestelde plan te leef;
13. Afwesigheid van sielkundige en neurotiese simptome;
14. Gebrek aan insig.

Om die probleem beter te verstaan, kan gelet word op 'n paar definisies en eienskappe van psigopate.

Dr. Roux klassifiseer psigopate in twee klasse, nl.:

- (i) Primêre psigopate en
- (ii) Sekondêre psigopate.

Primêre psigopatie word hoofsaaklik deur 'n konstitusionele aanleg, neurologiese of organiese faktore bepaal. Omgewing en psigodinamiese faktore speel 'n sekondêre rol en is meestal verantwoordelik vir die graad of sterkte waarmee die psigopatiesse neiging na vore kom. (Eie onderstreping.)

Sekondêre psigopatie is dit wat aan 'n proses van psigopatisering te wyte is. Hoofsaaklik as gevolg van die rol van ⁴² ongunstige omgewings- en psigodinamiese faktore.

Dr. Roux bespreek dan verder die Rebels-aggresiewe tipe wat vyandiggesind, liggeraak, gefrriteerd en prikkelbaar is. Dit is hulle wat by die geringste provokasie ens., in woedebule uitbars en gevaarlik kan wees.

Die groot probleem met psigopate is dat hulle as doodnormale mense voorkom en dat hulle hou by die norme wat in die samelewing gestel word. Hulle kan egter so maklik afwyk van hierdie reëls en norme deurdad 'n geringe voorval hul balans versteur.

Dit wil dus voorkom asof hier van 'n graadverskil gepraat moet word. Dit behoort van die graad van psigopate se "geestesiekte" af te hang hoe hulle behandel moet word. Hier word van "siekte" gepraat, want psigopatie is in der waarheid 'n siekte van die gees, soos enige ander siekte.

42. "'n Kliniese-diagnostiese ondersoek van die psigopatiesse oortreder," Proefskrif vir Doktoraal, Universiteit van Pretoria, 1972.

Om hierdie rede mag psigopatie nie buite rekening gelaat word, wanneer die hof besin oor versagtende omstandighede nie, mits die beskuldigde sy psigopatie in geskil plaas.

Is die psigopaat nie soveel beïnvloed deur hierdie siekte nie, dat dit m.a.w. nie so 'n groot invloed op sy geestesvermoëns uitgeoefen het, dat sy daad met minder verwyt bejeën kan word nie, moet hy soos die normale persoon gestraf word.

Is die teenoorgestelde waar, dan moet hy op 'n ander wyse gestraf word as die eersgenoemde persoon, of 'n normale persoon.

Die woorde "op 'n ander wyse" word gebruik omdat die ervaring geleer het dat die gevangenis die mees ongewenste plek vir die psigopaat is.

Die Rumpff-kommissie⁴³ het aanbeveel dat 'n gevangenis-hospitaal en 'n maksimum veiligheidshospitaal vir gevaarlike pasiënte opgerig word.

Die tweede Van Wyk-kommissie⁴⁴ se:

"Psychopaths constitute a disruptive influence in our

43. Aangestel deur Goewermentskennisgewing 2030 van 15 Desember 1966, onder voorsitterskap van A.R. Rumpff.

44. Kommissie van ondersoek van die Wet op Geestesgebreke, R.P. 80 van 1972.

prisons. They constantly violate rules and regulations, form gangs, organise fights and cause the authorities endless trouble. Little can be done to prevent these people from committing violence or other crimes. They appear to be unable to benefit from experience, and any form of disapproval of their conduct has hardly any inhibiting effect. It is not fair towards the officials, that these psychopaths should be kept in ordinary prisons."

Die kommissie beveel verder aan dat 'n persoon in sodanige inrigting aangehou kan word totdat hy nie meer gevaarlik is nie. Dit bring mee dat 'n veroordeelde selfs vir 60 jaar aangehou sal kan word aangesien psigopatie nie genees kan word nie.

In ons land is daar egter nog nie sulke instellings nie en is die hof se probleem nog nie opgelos m.b.t. die vonnis wat die psigopaat opgelê moet word nie.

Die verdere probleem is dat die medici en die regters nie altyd met mekaar kan kommunikeer nie. Vir die medici is die psigopatie 'n mediese begrip. Vir die regter gaan dit slegs om die invloed wat dit op 'n persoon se geestesvermoëns het.

45

So se ^A Dr. Bernard L. Diamond:

"For psychiatry to make a significant contribution

45. Sol. Rubin, "Psychiatry and Criminal Law", 1965 New York, op bl. 195. ...39/to

to the law, there must be a bridge between medicine and the law which the psychiatrist may cross. And when he arrives at the other side, there must be room for him to move about • to function within the framework of his familiar values and goals."

Daar moet egter op gelet word dat al sou die hof versagtende omstandighede bevind, het die hof steeds 'n diskresie m.b.t. die ople⁴⁶ van die doodvonnis.

Verminderde toerekeningsvatbaarheid, by gevolg versagtende omstandighede, as gevolg van psigopatie, is al deur die hof in verskeie sake aangeneem.

In R. vs. HUGO⁴⁷ se Regter Schreiner:

"We are satisfied that he suffered from a mental defect and that in consequence of this defect he was subject to abnormal obsessions and was unable to show the powers of resistance, the courage in the face of trouble, that normal persons habitually display."

Die hof aanvaar toe dat versagtende omstandighede aanwesig is en straf die dader ligter.

In R. vs. KENNEDY⁴⁸ aanvaar die hof dat die beskuldigde 'n

46. Artikel 330 van Wet 56 van 1955.

47. 1940 WLD 285 op bl 289

48. 1951(4) S.A. 431(A)

psigopaat is. In hierdie saak was daar egter ook provokasie teenwoordig en die hof bevind dat die vraag na provokasie van die beskuldigde beantwoord moet word met verwysing na die normale persoon.

49

In R. vs. ROBERTS is ook aanvaar dat die beskuldigde 'n psigopaat is. Regter Hoexter sê egter:

"I have no doubt that it was only a stern sense of duty which impelled the learned trial Judge to pass sentence of death."

A.R. Steyn:

"Wat ons dus hier het, is 'n erkende patologiese reaksie wat, hoewel dit voortgespruit het uit 'n besondere sterke drang, nie onbedwingbaar was nie. Dit plaas die geval in die middel, tussen kranksinnigheid aan die een kant en gesonde geestesvermoëns aan die ander kant."

Die appél misluk egter ten spyte van die jurie se bevinding van versagtende omstandighede.

50

In S. vs. NELL sê die Regter dat psigopatie as sulks nie voldoende is om as versagting te dien nie. Die vraag na psigopatie as versagting is 'n vraag wat deur die verhoorhof beantwoord moet word in die lig van die feite van elke saak.

"... no authority for the proposition that the mere

49. 1957(4) S.A. 265(A) op bl 272 (A en F)

50. 1968(2) S.A. 576(A) op bl 580(G)

..41/circumstances

circumstance that a proved murderer has a psychopathic personality should, by itself and without more, necessarily constitute an extenuating circumstance."

In hierdie saak kan net genoem word dat die beskuldigde in die teenwoordigheid van sy kinders twee Bantoevrouens vermoor het.

In S. vs. WEBB(2)⁵¹ sê die Regter:

"In our opinion the evidence indicates beyond any reasonable doubt that the accused is a psychopath. In our opinion that alone would not have constituted sufficient material for us to find that there are extenuating circumstances, but in this case we have the additional factor, namely, that the accused is a self-confessed drug addict."

In die lig van die feite van die saak word bevind dat daar versagende omstandighede is.

In S. vs. J.,⁵² die bekende saak waar 'n jong man 'n vrou op die trein tussen Bloemfontein en Germiston beseer het en haar van die trein afgegooi het, nadat hy gedrink het en

51. 1971(2) S.A. 343(A) op bl 345 (E)

52. 1975(3) S.A. 146(0) op bl. 153 (D) en (E).

daarop die vrou se kompartement binnegegaan het met die doel om met haar te verkeer.

Hy word van moord aangekla en skuldig bevind.

Regter M.T. Steyn sê dan:

"Ons vind derhalwe die volgende: dat omstandighede daardie aand ingewerk het op die gebrekkige en onvoltooide persoonlikheid van die beskuldigde wat selfs onder normale omstandighede nie in staat is tot dieselfde beheer en tot dieselfde ontwyking van slegte impulse as die gewone man nie. ...Hy was, vind ons, tydens die pleging van hierdie misdaad in 'n toestand van verminderde aanspreeklikheid wat die gevolg was van die invloed van die drank wat hy gedrink het op sy gebrekkige persoonlikheid, wat op sy beurt veroorsaak is deur sy jeugdigheid, sy onvolgroeidheid en sy geestesgebrek - die psigopatie waaronder hy gebrek gaan." (Eie onderstreping).

Die Regter sê dan ook dat waar 'n jeugdige persoon geestelik gebrekkig is en deur drank mislei is dan dien dit as versagting en verg die samelewing nie dat hy met sy lewe boet nie.

Hieruit is dit baie duidelik dat die hof meer vereis as blote psigopatie om as versagting te kan dien.

Hier word die drank en jeugdigheid van die dader as bykomstige faktore beskou, alvorens daar versaggende omstandighede be-

vind word.

Hier word daar dus ook meer as net blote psigopatie vereis, voordat dit as versagting beskou kan word.

In nog 'n bekende saak nl. die van S. vs. LEHNBERG⁵³ sê Regter Rumpff t.o.v. psigopatie dat dit 'n vraag is wat met groot omsigtigheid behandel moet word aangesien dit die leerstuk van determinisme by die "agterdeur" in ons reg kan inlaat.

Die hof sê 'n volwaardige psigopaat sal net soos 'n normale persoon nie 'n vrou in die openbaar verkrag nie, maar 'n psigopaat kan egter in sekere gevalle nie dieselfde weerstand hê as 'n normale persoon nie, en dan moet die swakheid as 'n versagtende omstandigheid beskou word. Die regter beskou psigopatie dus in dieselfde lig as dronkenskap en jeugdigheid.

Met hierdie siening van die hof kan saamgestem word.

Net soos wat dronkenskap en jeugdigheid 'n invloed op 'n dader se geestesvermoëns kan hê, so kan psigopatie ook 'n invloed op 'n dader se geestesvermoëns hê.

Dit is dus verkeerd om ook ander omstandighede daarmee saam te vereis.

Die korrekte benadering sal dan wees dat die hof moet gaan

vasstel welke invloed diepsigopatie op die dader se geestesvermoëns gehad het om daardeur die verwytbearheid van sy daad te verminder.

Die geval kan tog seker voorkom waar 'n volwaardige psigopaat se psigopatie geen invloed op sy geestesvermoëns gehad het nie, maar ook die geval waar 'n twee-vyfde psigopaat se psigopatie 'n groot invloed op sy geestesvermoëns gehad het.

Hier moet egter nie verstaan word dat die blote feit dat 'n dader 'n psigopaat is asversagting moet geld nie; die toets soos in S. vs. BABADA⁵⁴ moet voortdurend in gedagte gehou word.

Van belang is egter om daarop te let dat Dr. Shubitz, 'n psigiater, LEHNBERG as 'n twee-vyfde psigopaat beskryf, terwyl Dr. Morgan, Superintendent van Weskoppies-Hospitaal, haar as 'n volwaardige psigopaat omskryf.

Dit sluit aan by wat vroeër gesê is, nl. dat psigopatie in sekere grade voorkom. Dit sal dus vir die Reg van groot nut wees as getuienis aangaande psigopatie, deur deskundiges voorgele, aan die hof kan openbaar in welke graad 'n persoon 'n psigopaat is.

Dit moet dan kan dien as hulpmiddel vir die hof om te kan aflei welke invloed die beskuldigde se psigopatie op sy geestesvermoëns gehad het.

54. 1964(1) S.A. 26(A).

Die beslissing van S. vs. MNYANDA gaan volledig in op die vraag na verminderde toerekeningsvatbaarheid en die toets word soos volg deur die hof omskryf:

"...(daarom) is die blote feit dat 'n beskuldigde klinies as 'n psigopaat beskou word, nie 'n grond waarop 'n beskuldigde as verminderd toerekenbaar bevind moet word nie. Alleen dan wanneer ten opsigte van 'n bepaalde misdaad bevind word dat die psigopatiese steuring van so 'n graad was dat die wilsbeheervermoë tot so 'n mate verswak was dat hy volgens 'n morele beoordeling, minder verwytbaar is as wanneer hy nie so 'n verswakking van wilsbeheervermoë sou gehad het nie, bestaan daar 'n verminderde toerekenbaarheid." (Eie onderstreping)

Verder ten opsigte van verminderde toerekenbaarheid moet

"... vir sover dit 'n psigopaat betref beoordeel word deur sy wilsbeheervermoë t.o.v. 'n bepaalde daad as toets te gebruik."

Dr. Pascoe kom volgens die regter uit by die juridiese vraag omtrent verminderde toerekenbaarheid. Hy verwys na 'n "aanhoudende geestesverstoring of -gebrek" wat sekere gedrag tot gevolg het, maar wat "only minimally subject to willed control" is.

55. 1976(2) S.A. 751(A) op bl. 766(H) en bl. 767(A-B)

56. Bl. 767(F).

Aangesien Dr. Pascoe ook getuig dat die beskuldigde 'n diskresie kan uitoefen m.b.t. die pleeg van die daad en hy homself kan beheer, vind die hof dat geen versagtende omstandighede aanwesig is nie en word die doodvonnis bekragtig.

Ter opsomming kan gemeld word dat daar altyd in gedagte gehou moet word dat psigopatie 'n siekte is soos enige fiesiese siekte bv. hoë koors, ens. Om hierdie rede moet die vraag dus altyd gevra word: welke invloed het hierdie siekte, psigopatia, op die dader se geestesvermoëns gehad sodat hierdie hof die laakbaarheid van die daad met minder verwyt kan bejeën?

Was die invloed sodanig dat die dader nie dieselfde vermoëns gehad het as die normale mens nie dan moet die psigopatie as versagting dien.

II VERSAGTENDE OMSTANDIGHEDEN BY DIE MISDAAD VERKRAGTING

Verkragting is die buite-egtelike geslagtelike verkeer met 'n vrou sonder haar toestemming.¹

Hierdie misdaad is seker die ergste vorm van die aantasting van 'n vrou se integriteit. Dit is dan ook om hierdie rede dat die doodstraf daaraan gekoppel word.²

Dit is egter belangrik om daarop te let dat die doodstraf hier nie verpligtend is soos in die geval van moord nie, maar uitsluitlik in die hof se diskresie berus.

Daar moet dus nie gekyk word of die doodstraf opgelê moet word tensy versagtende omstandighede aanwesig is nie, maar of daar besondere faktore aanwesig is wat eis dat die doodstraf opgelê word.

Om versagting by verkragting te bespreek is dit noodsaaklik om eers te let op wat deur die hof as verswarende omstandighede beskou is, en dan vas te stel of die afwesigheid van hierdie omstandighede as versagting beskou moet word.

Bogenoemde is nodig aangesien die begrip verswarende omstandighede reeds deur die hof omlyn en gestandardiseer is.

1. De Wet en Swanepoel, a.w. op bl. 472.

2. Artikel 330(1) van Wet 56 van 1955.

As verswarende omstandighede is al beskou:

(i) Vorige veroordelings vir verkragting.³

(ii) Klaagster se ouderdom.⁴

Die feit dat die klaagster baie jonk is sal as verswaring dien.

(iii) Dat die misdaad vooraf baplan is en nie die gevolg van 'n skielike versoeking is nie.⁵

(iv) Permanente psigiase letsel by die klaagster.⁶

(v) Karakter van die klaagster.

In R. vs. SIBANDE⁷ sê die hof:

"Rape upon a prostitute, for example, though it is the crime of rape, would not ordinarily call for a penalty of equal severity to that imposed for rape on a woman of refinement and good character."

3. R. vs. RAMANKA, 1949(1) S.A. 417(A) op bl. 420.

R. vs. S., 1958(3) S.A. 102(A) op bl. 106(A).

4. S. vs. RAMANKA, 1949(1) S.A. 417(A) op bl. 420.

5. S. vs. V., 1972(3) S.A. 611(A) op bl. 613(G).

6. S. vs. S., 1958(3) S.A. 102(A) op bl. 105(F).

7. 1958(3) S.A. 1(A) op bl. 6.(F).

- (vi) Verskil in stand tussen klaagster en haar aanranders. ⁸
- (vii) Die feit dat die klaagster met een of ander instrument
(bv. 'n mes) gedreig is. ⁹
- (viii) Karakter van die veroordeelde en die onwaarskynlik-
heid dat hy sal hervorm. ¹⁰
- (ix) Dat die verkragting uit 'n reeks van noukeurige be-
plande gevalle bestaan. ¹¹

Daar sal nou gekyk word of afwesigheid van die bogenoemde verswarende omstandighede as versagting beskou kan word.

Verder is dit nodig om daarop te let dat in elke saak die regter die versagtende en verswarende omstandighede afweeg en dan tot die gevolgtrekking kom of die verswarende omstandighede so swaar weeg dat die doodstraf opgele moet word, of die versagtende omstandighede sodanig is dat die oortreder ligter gestraf behoort te word.

Uit die regspraak het die volgende vorms van versagtende om-

-
8. S. vs. K en 'n ANDER, 1972(2) S.A. 898(A) op bl. 901(G).
9. S. vs. K en 'n ANDER, hierbo, op bl. 901 (G).
10. S. vs. V., hierbo aangehaal.
11. S. vs. KOK, 1974(1) P.H. H 2 (A)

...50/-standighede

standighede reeds uitgekristalliseer:

(i) Afwesigheid van liggaamlike beserings aan klaagster:

In die saak van R. vs. RAMANKA¹² se Regter Centlivres:

"... as the complainant, after the appellant had committed the crime on her, bore no signs of injury, this is a case where this court would be justified in reducing the sentence. The absence of signs of injury on the complainant is undoubtedly a factor to be taken in consideration."

In S. vs. K en 'n ANDER¹³ se Regter Wessels:

"Hoewel soos in elke geval van verkragting, klaagster oorweldig was, het sy geen ernstige liggaamlike beserings opgedoen nie."

Indien daar geen liggaamlike letsels aan die klaagster is nie kan die hof dit as 'n versagende omstandigheid beskou. Die afwesigheid van liggaamlike letsels behoort egter met omsigtigheid behandel te word.

Die feit dat die klaagster geen liggaamlike beserings opge-

12. 1949(1) S.A. 417(A) op bl. 421.

13. 1972(2) S.A. 898(A) op bl 901(H).

doen het nie, kan verder aan ander faktore te wyte wees. Sy was moontlik deur vrees oorweldig om nie weerstand te bied nie, soos in S. vs. KOK¹⁴ waar die klaagster met 'n mes gedreig is.

Dit kan ook wees dat die klaagster besef het dat deur weerstand te bied, sy haarself meer leed sal berokken en daarom is daar dus minder of geen beserings aan haar nie, derhalwe moet die hof hierdie grond van versagting met groot omsigtigheid behandel.

(ii) Die afwesigheid van permanente psigiese letsels by die klaagster:

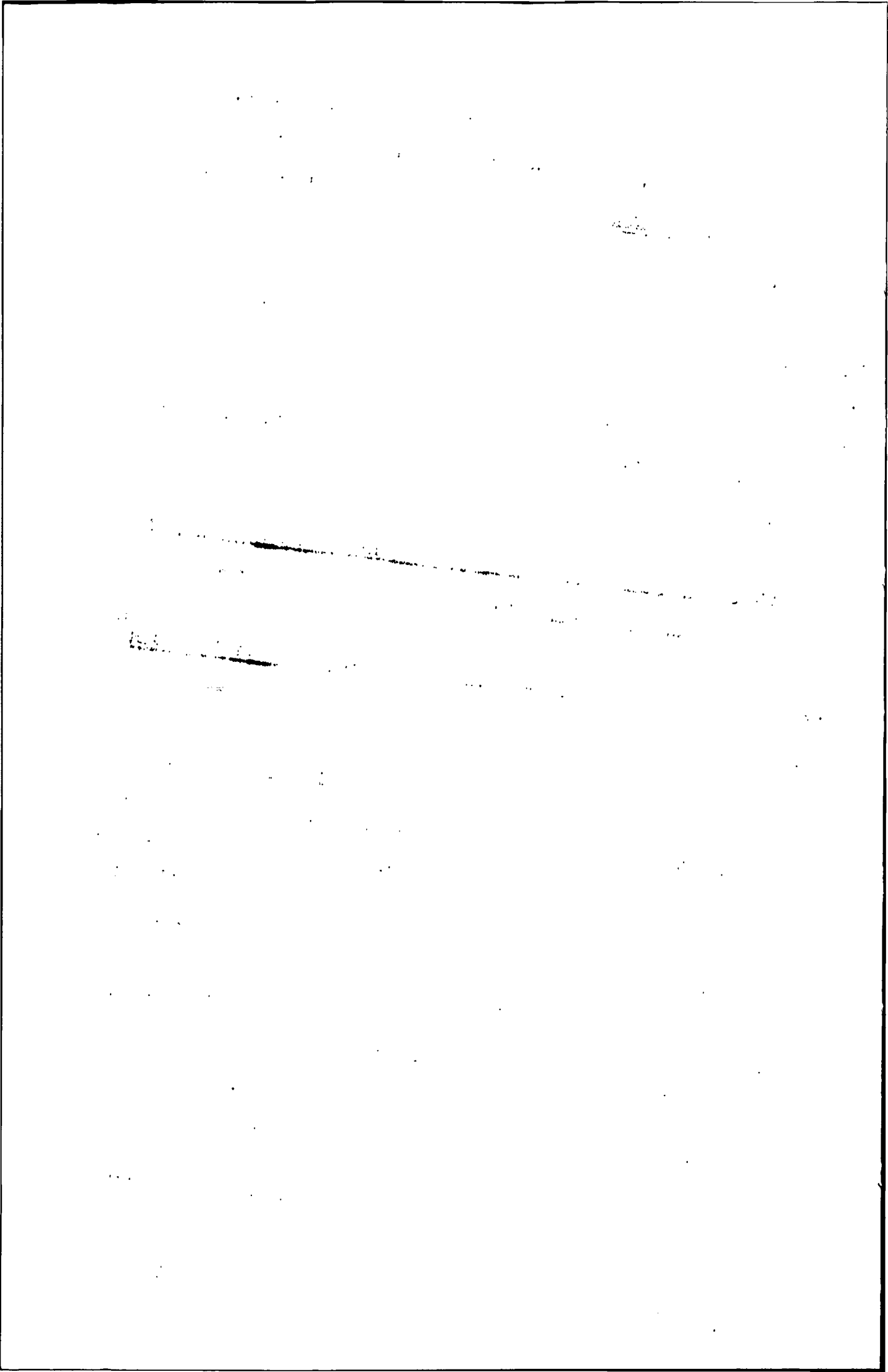
Hier is dit weer Regter Wessels wat in S. vs. K en 'n ANDER¹⁵ se:

"Te oordeel na haar getuienis, het hierdie skokkende ondervinding gelukkig geen permanente psigiese letsel van ernstige aard nagelaat nie. Dit kan egter aanvaar word dat sy vir die res van haar lewe hierdie ondervinding met 'n gevoel van weersin in herinnering sal roep."

Die beskuldigde het nie vooraf gaan vasstel wat die psigiese gesteldheid van die klaagster is nie, hy het tewens geen ooreweging aan haar genoed en toekomst geskenk nie. Waar hy egter "gelukkig" is om 'n klaagster wat psigies ewewigtig is te verkrag, moet dit nou tot sy voordeel gereken word?

14. 1974(1) P.H. H2(1)

15. Hierbo aangehaal, op bl 901(H)



16

De Wet en Swanepoel se dan ook dat versagtende omstandighede slegs in die subjektiewe element van die misdaad, d.w.s. die skuldelement gesoek moet word. Die objektiewe elemente van die misdaad is nie vir skakering vatbaar nie, aangesien die omvang van die beserings 'n aanduiding van die dader se subjektiewe gesindheid is, behoort die afwesigheid van letsels dus as versagting te dien.

(iii) Die feit dat misdryf nie vooraf beplan is nie:

17

In R. vs. RAMANKA word die volgende gesê n.a.v. die feit dat die klaagster van 13 jaar onder valse voorwendsels weggelok is na 'n plek $1\frac{1}{2}$ myl van die winkel waar die beskuldigde die klaagster die eerste keer ontmoet het.

"All this shows that the appellant enticed the complainant to a place off the road in order to commit the crime of rape. It was a deliberate act on his part, and this is not, therefore, a case of a crime having been committed on the spur of the moment."

18

In S. vs. K en 'n ANDER word gesê:

"Dit was nie die geval dat die aanranders reeds vooraf beplan het om 'n verkragting te pleeg nie, en as 'n bende daarop uit was om 'n geleentheid te soek om so 'n misdryf te pleeg nie."

16. A.w. op bl. 185.

17. Hierbo aangehaal; op bl. 421.

18. Hierbo aangehaal; op bl. 201(E)

Die feit dat 'n dader 'n daad vooraf beplan het vergroot sonder twyfel sy blaamwaardigheid. Is die daad dus nie vooraf beplan nie, dan moet dit as versagting beskou word.

(iv) Die jeugdigheid van die beskuldigde en die moontlikheid op hervorming:

Wat hierbo t.o.v. jeugdigheid as versagting by moord gese is, vind weer eens hier toepassing. Die jeugdigheid moes egter 'n invloed op die dader se geestesvermoëns gehad het waardeur die laakbaarheid van die daad met minder verwyf bejeën kan word.

In S. vs. V.¹⁹ se Regter Holmes dan ook t.o.v. die doodstraf:

"In cases where it is not statutory mandatory, it should rarely, if ever, be resorted to in the case of a youngster, if a long period of imprisonment, involving properly directed discipline and training, might well result in reformation."

(v) Veroordeelde se swak huislike agtergrond en die feit dat hy aan disleksie ly:

Weer eens moet ook hierdie grond aan die toets soos hierbo

aangehaal, voldoen alvorens dit as versagting kan geld.

In S. vs. V²⁰ word die beskuldigde se lewensgeskiedenis ten volle uiteengesit en is dit duidelik uit die uitspraak as geheel dat die Regter die beskuldigde se huislike omstandighede in gedagte het. So word daar dan ook deur Dr. Freed in die saak getuig dat die beskuldigde nie deur 'n oorweldigende seksdrang voortgedryf word om die verkrachtings te pleeg nie.

Dit is eerder 'n geval dat hy hom op die gemeenskap wil wreek en vrouens wil verneder. Hierdie afleiding kan geregverdig wees asna die beskuldigde se agtergrond gekyk word.

Die blote feit dat 'n persoon aan disleksie ly, kan nie as versagting by verkragting geld nie.

(vi) Dat die beskuldigde 'n psigopatiese persoonlikheid het:

Die behandeling van psigopatie by moord vind ook hier toepassing en word derhalwe nie weer bespreek nie.

(vii) Dat die klaagster die beskuldigde uitgelok het:

Hierdonder word verstaan uitlokking deur gedrag of kleredrag.

20. Hierbo aangehaal, op bl. 615.

In S. vs. K en 'n ANDER²¹ sê die Regter dan ook dathy na die klaagster se kleredrag gekyk het en dat dit blyk dat sy geen-sins deur haar kleredrag 'n seksdrag by die beskuldigde aangewakker het nie.

Hieruit is duidelik af te lei dat die Regter dus hierdie feit in ag geneem het by oorweging van die vonnis.

Met hierdie grond as versagting kan in 'n mate saamgestem word, veral aangesien 'n onewewigtige persoon makliker deur 'n vrou wat verleidelik geklee is beïnvloed sal word as 'n vrou wat meer konserwatief geklee is.

(viii) Dat die verkragting nie as 'n uiterste geval beskou kan word nie.

In S. vs. K en 'n ANDER²² het 'n blanke meisie van 22 jaar gaan draf laat in die agtermiddag. Sy was gekleed in 'n langbroek en bloese. Sy het verdwaal en op 'n grondpad beland, drie Bantoes opgemerk voor haar en hulle die pad na die hoofweg gevra. Sy het voor hulle terug geloop. Toe sy 'n hek wou oopmaak het een haar van agter om die lyf gegryp. Die ander twee het hom gehelp. Hulle het haar onderlyf kaal uitgetrek en haar die veld ingedra waar K haar eers probeer verkrag het en toe sy maat.

21. Hierbo aangehaal.

22. Hierbo aangehaal.

Sy was voor en na die voorval nog 'n maagd. Sy is met 'n mes gedreig, maar ten spyte daarvan het sy verbete geveg.

As gevolg van hierdie behandeling het die klaagster 'n skeur aan haar geslagsdele, kneusings aan die nek en gonorea ('n geslagsiekte) opgedoen.

Die verhoorhof het K die doodvonnis opgele¹.

Die Appèlhof sê dan daarop as volg: ²³

"Na my mening is dit van die bepaling van Artikel 330(1) van die Strafproseswet, 56 van 1955, af te lei dat die Wetgewer beoog het dat die doodvonnis in uiterste gevalle 'n gepaste straf sou wees. Vir sover my kennis strek is dit ook gevestigde praktyk dat die doodvonnis slegs in uiterste gevalle opgele word, dit wil se in gevalle waar dit by oorweging blyk dat selfs 'n lang tydperk van gevangenisstraf in die betrokke omstandighede nie 'n gepaste straf sou wees nie."

Die doodvonnis word versag tot 10 jaar gevangenisstraf.

Met hierdie siening kan, met respek, nie saamgestem word nie.

Die drie beskuldigdes het as 'n bende teenoor die klaagster opgetree. Van hulle was K duidelik die leier. Na die vernedering wat hulle die klaagster aangedoen het, het K niks

minder as die doodstraf verdien nie, veral in die lig van die feit dat daar geen ander versagtingsgronde aanwesig was nie, slegs verswarende omstandighede.

Sien ook S. vs. MAARMAN.²⁴

In S. vs. V.²⁵ is 'n blanke man van 19 jaar skuldig bevind aan 5 aanklagte van verkragting en 4 aanklagte van poging tot verkragting. Al hierdie dade is in die bestek van 10 weke gepleeg.

Die verhoorhof het t.o.v. die verkragting van 'n 14-jarige meisie gesê:

"... if there are degrees of rape, this must be regarded as being one of the most serious ones amongst all the other counts"

en in een van die ander klagtes sê die Regter dit is

"... one of the gravest cases of rape that it has been my misfortune to have to hear in the fifteen years, and more, that I have been on the bench."

Die Regter sê dan ten opsigte van die vonnis dat die publiek beskerm moet word en dat die beskuldigde

24. 1976(3) S.A. 510(A).

25. Hierbo aangehaal.

"is an irresponsible young sexual criminal and nothing else,"

en lê die doodvonnis op.

Die Appèlhof neem die appellant se jeugdigheid, sy ongelukkige jeugjare, die moontlikheid van rehabilitasie en die feit dat die verhoorhof nie rehabilitasie oorweeg het nie in ag, en verander die vonnis na 20 jaar gevangenisstraf.

Dit is egter onduidelik welke gewig aan bogemelde feite geheg moet word. Gesien in die lig van die feit dat die verhoorhof bevind het die verkragtings was van die ergste wat die hof nog verhoor het, en die feit dat die beskuldigde geen geestelike afwykings het nie en hom slegs op die gemeenskap wou wreek, word gevoel dat die verhoorhof korrek was in sy beslissing.

Enige verkragting is egter 'n uiterste vergryp en die daad moet dan in die lig van al die omstandighede reeds hier bespreek, benader word.

SLOT

Uit voorgaande studie kan tot die volgende slotsom gekom word:

(a) Wat versagting in die algemeen betref moet die vereistes van S. vs. ROUX¹ altyd in gedagte gehou word. Die straf moet 'n redelike en billike straf wees teenoor die dader, in verhouding tot die misdaad en dit moet die belange van die gemeenskap beskerm.

(b) Versagtende omstandighede by moord word gemeet aan die toets in S. vs. BABADA², nl.: 'n omstandigheid wat die beskuldigde se geestesvermoëns of gemoed beïnvloed het op so 'n wyse dat hy, wat sy daad betref, met minder verwyte bejeën kan word.

Hieruit alleen is dit duidelik dat jeugdigheid per se nie as versagting kan dien nie. Op hierdie selfde wyse kan dronkenskap nie per se as versagting geld nie; die vraag na die invloed wat dronkenskap of jeugdigheid op die dader se geestesvermoëns gehad het moet eers beantwoord word.

Wat psigopatie betref behoort die blote feit dat 'n persoon deur deskundiges as 'n psigopaat geklassifiseer is ook nie as versagting beskou te word nie.

1. 1975(3) S.A. 190(A)

2. 1964(1) S.A. 26(A)

Dit is nodig dat die hof ook hier die vraag vra na die invloed wat die psigopatie op die dader se geestesvermoëns gehad het.

(c) Die gronde wat by verkragting as versagting aangemerck word, sal in die praktyk afgeweeg word teenoor die gronde wat as verswaring bestaan. Bevind die hof dan dat die verswarende omstandighede oorweldigend is, dan kan die doodvonnis opgelê word.

Waar daar bv. liggaamlike beserings aan die klaagster is sal dit as verswaring dien. Is sulke beserings egter afwesig, dan behoort dit as versagting te dien.

Die doodvonnis behoort slegs in "uiterste gevalle" opgelê te word, maar aangesien dit geensins 'n duidelike begrip is nie kan aan die hand gedoen word, dat alhoewel enige verkragting 'n "uiterste geval" behoort te wees, slegs verkrachtings waarby die genoemde verswarende omstandighede oorweldigend is, as "uiterste gevalle" beskou te word.

Versagting by die oplegging van straf is 'n noodsaaklike element, aangesien die Reg in alle opsigte billik moet wees en alle daders nie oor dieselfde geestesvermoëns beskik nie, moet daar dus 'n wyse wees waarop "ongelyke daders" in verhouding tot hulle geestesvermoëns gestraf word.

REGISTER VAN GEWYSDES:

- R. vs. FUNDAKUBI, 1948(3) S.A. 810(A).
- R. vs. HUGO, 1940 W.L.D. 285
- R. vs. K., 1956(3) S.A. 353(A)
- R. vs. KENNEDY, 1951(4) S.A. 431(A)
- R. vs. KLEINBOOI AND OTHERS, 1924 G.W.L. 12
- R. vs. LEMBETE, 1947(2) S.A. 603 (A.D.)
- R. vs. MZWAKALA, 1957(4) S.A. 273(A)
- R. vs. RAINERS, 1961(1) S.A. 460(A)
- R. vs. RAMANAKA, 1949(1) S.A. 417(A)
- R. vs. ROBERTS, 1957(4) S.A. 265(A)
- R. vs. SWANEPOEL, 1945 A.D. 444
- R. vs. TSUTSO, 1962(2) S.A. 666 (S.R.)
- S. vs. BABADA, 1964(1) S.A. 26(A)
- S. vs. HLONGWANE, 1975(4) S.A. 567(A)
- S. vs. J., 1975(3) S.A. 146(0)
- S. vs. JOHNSON, 1969(1) S.A. 201(A)
- S. vs. K. EN 'n ANDER, 1972(2) S.A. 898(A)
- S. vs. KOK, 1974(1) P.H. H2 (A)
- S. vs. KUMALO, 1973(3) S.A. 697(A)
- S. vs. LEHNBERG EN 'n ANDER, 1975(4) S.A. 553(A)
- S. vs. LEHNBERG EN 'n ANDER, 1976(1) S.A. 214(A)
- S. vs. LETSOLO, 1970(3) S.A. 476(A)
- S. vs. MAIMELA, 1976(2) S.A. 587(A)
- S. vs. MAKETE, 1971(4) S.A. 214 T.P.D.
- S. vs. MATABANE, 1975(4) S.A. 564(A)
- S. vs. MNYANDA, 1976(2) S.A. 751(A)
- S. vs. MOHLOBANE, 1969(1) S.A. 560 (A)
- S. vs. MORRIS, 1972(2) S.A. 615(A)

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is scattered across the page and is mostly too light to read accurately.

- S. vs. MOTLELENI, 1976(1) S.A. 403 (A)
S. vs. MULA, 1975(3) S.A. 208(A)
S. vs. NARKER AND ANO., 1975(1) S.A. 583(A)
S. vs. NELL, 1968(2) S.A. 576(A)
S. vs. NDLOVU, 1965(4) S.A. 693(A)
S. vs. NDLOVU, 1970(1) S.A. 430(A)
S. vs. PETRUS, 1969(4) S.A. 85(A)
S. vs. ROUX, 1975(3) S.A. 190(A)
S. vs. RUFANO, 1975(2) 387 (R.A.)
S. vs. SAAIMAN, 1967(4) S.A. 440(A)
S. vs. V. 1972(3) S.A. 611(A)
S. vs. VAN DYK, 1969(1) S.A. 601 (K)
S. vs. VAN ROOI EN ANDER, 1976(2) S.A. 580(A)
S. vs. WEBB (2) 1971(2) S.A. 343(A)

BIBLIOGRAFIE

1. BURCHELL E.M. and P.M.A. HUNT, South African Criminal Law and Procedure, Kaapstad 1970.
2. DE WET J.C. en H.L. SWANEPOEL, Strafreg, Derde Uitgawe, Durban 1975.
3. HIEMSTRA V.G., Suid-Afrikaanse Strafproses, Durban, 1967.
4. LANDDROSHOWEWET Wet Nommer 32 van 1944.
5. NIMRO, Misdaad, Straf en Hervorming, Oktober 1975, Vol. 4, Nr. 3.
6. ROUX J.P., 'n Kliniese diagnostiese ondersoek van die Psigopatiese oortreder, ongep. Proefskrif vir Doktoraal, Universiteit van Pretoria, 1972.
7. ROUX J.P., "Die Psigopatiese Oortreder", Crime, Punishment and Correction, 33, Julie 1973.
8. S.A.S., Verminderde Toerekeningsvatbaarheid in Twee Onlangse Strafsake. Die Suid-Afrikaanse en die Engelse Benadering, in Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg, 1960, Jaargang 23, bl. 280 e.v.

9. SOL RUBIN, Psychiatry and Criminal Law, New York, 1965.
10. STRAFPROSESWET Wet Nummer 56 van 1955.
11. STRAUSS S.A., Regsaspekte van Geestesversteur-
heid, in Tydskrif vir Hedendaagse
Romans-Hollandse Reg, 1971.
Vol. 34, Nr. 1, bl. 1 e.v.
12. VAN DER MERWE N.J. en P.J.J. OLIVIER, Onregmatige Daad
in die Suid-Afrikaanse Reg, Tweede
Uitgawe, Pretoria 1970.
13. WET OP GEESTESGESONDHEID, Wet nummer 18 van 1973.

